

Vyrovnávací příplatky pro méně příznivé oblasti

*Ing. Marie Štolbová, CSc. VÚZE Praha
Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky
Mánesova 75, Praha 2*

Tel: +420 222 000 521 Fax: +420 222 725 450, E-mail: stolbova@vuze.cz

Abstrakt

The Rural Development Horizontal Plan (RDHP) is one of program documents required for receiving support from the EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund. The Agricultural Economics Research Institute (VÚZE – Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky) is a co-author of this document. Such support covers also the support for farmers in less favourable areas (LFAs). The less favourable areas have been specified on the basis of given EU criteria and comments, using the graphic information system.

The paper deals with the method based on GIS application and the method of specification the Czech LFAs after joining the EU. It deals with compensatory allowances differentiation and foreshadows expected changes in the support for less-favoured areas during the next programming period of EU.

Abstrakt

Horizontální plán rozvoje venkova je jeden z programových dokumentů pro využití prostředků z EAGGF – Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu. Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky byl spoluautorem tohoto dokumentu. Jedním z opatření je podpora zemědělců hospodařících v méně příznivých podmínkách (LFA – less favoured areas). Územní vymezení méně příznivých podmínek na základě stanovených kritérií a připomínek EU bylo zpracováno při využití grafického informačního systému.

Příspěvek pojednává o užití metodice řešení pomocí GIS a o způsobu vymezení méně příznivých oblastí v ČR pro období po vstupu ČR do EU. Zabývá se diferenciací vyrovnávacího příspěvku a nastiňuje předpokládané změny ve využití prostředků pro méně příznivé oblasti v příštím programovém období.

Vstup České republiky do Evropské unie znamená pro všechny nástroje politiky podpory rozvoje venkova jejich transformaci, tj. i program pomoci méně příznivým oblastem. Základním předpisem Evropských společenství upravujícím tuto problematiku je nařízení Rady (ES) 1257/1999, o podpoře rozvoje venkova z Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EAGGF). Toto nařízení stanovuje mimo jiné i základní rámcová kritéria pro vymezení méně příznivých

oblastí a oblastí s environmentálními omezeními, dále rámec výpočtu pro stanovení výše vyrovnávacího příspěvku a základní podmínky jeho poskytování.

Zcela novým prvkem v úpravě problematiky rozvoje venkova a pomoci méně příznivým oblastem je programový dokument – Horizontální plán rozvoje venkova (Horizontal Rural Development Plan – HRDP). Přestože nejde o právní předpis, bez jeho schválení Komisí ES není možná realizace pomoci méně příznivými oblastem a následně její financování ze zdrojů Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu. Účelem tohoto programového dokumentu je zajistit vyváženost a provázanost veškerých podpor v oblasti rozvoje venkova. EU schválením programového dokumentu potvrzuje, že plán předložený členskou zemí směřuje k naplnění cílů unijní politiky.

Samotný program pomoci méně příznivým oblastem (less- favoured areas – LFA) a oblastem s environmentálními omezeními si klade za cíl

- zajistit odpovídající příjmy zemědělským podnikům hospodařícím ve ztížených podmínkách,
- přispět k udržitelnému využití zemědělské půdy a ochraně ostatních přírodních zdrojů (zejména vodních zdrojů),
- přispět ke stabilizaci venkovské populace,
- udržet atraktivitu krajiny (krajinný ráz),
- podpořit systémy hospodaření přátelské k životnímu prostředí.

Kritéria pro vymezení méně příznivých oblastí v ČR pro období 2004 - 2006

Horské oblasti

- průměrná nadmořská výška území obce větší nebo rovna 600 m nebo
- průměrná nadmořská výška území obce větší nebo rovna 500 m a menší než 600 m a zároveň sklonitost nad 7° (12,3%) na ploše větší než 50 % výměry zemědělské půdy v obci.

Technika stanovení horských oblastí:

S využitím ArcView GIS byla na mapě vyznačena území obcí, jejichž kritéria je opravňují k zařazení do horské oblasti. Pokud území obce, případně katastrálního území uvnitř takto vymezené horské oblasti nesplňuje některé ze stanovených kritérií bylo zařazeno rovněž do horské oblasti. Pokud území obce po obvodu takto vymezené horské oblasti dosahuje jednoho kritéria pro zařazení do horské oblasti a druhého kritéria dosahuje po zaokrouhlení,

bylo rovněž vybráno a zařazeno do horské oblasti. Do horských oblastí byly zařazeny i katastrální území pokud splňují kritéria pro horskou oblast.

Ostatní méně příznivé oblasti

Ucelená území, která zároveň splňují všechna tato kritéria:

- průměrná výnosnost zemědělské půdy menší než 34 bodů (80 % průměru ČR) v rámci okresu (NUTS IV)
- hustota obyvatel menší než 75 obyvatel na km² (průměr ČR je 130 obyvatel na km²) a podíl pracovníků zaměstnaných v zemědělství, lesnictví a rybolovu na ekonomicky aktivním obyvatelstvu větší než 8% (průměr ČR je 4,4 %) v rámci kraje (NUTS III)

Omezení dané během konzultací s pracovníky EU: rozsah ostatních LFA nemá překročit 1/3 rozlohy zemědělské půdy státu snížené o výměru zemědělské půdy v horských oblastech.

Technika stanovení ostatních LFA

S využitím geografického informačního systému ArcView GIS byla označena území obcí s průměrnou výnosností do 34 bodů. Pokud uvnitř takto určených oblastí se nachází obec s průměrnou výnosností území nad 34 bodů, bylo území této obce v zájmu vytvoření homogenních celků zařazeno rovněž do ostatní méně příznivé oblasti. Pokud po obvodu takto vymezené oblasti se nachází území obce, jehož průměrná bodová hodnota výnosnosti půdy je vyšší nebo rovna 34 bodů ale nižší než 38 bodů, byla v zájmu vytvoření homogenních celků zařazena vybraná území rovněž do ostatní méně příznivé oblasti.

Výsledkem je vytvoření ucelených územních celků v rámci okresu, jejichž průměrná bodová hodnota je nižší než 34 bodů, průměrná hustota obyvatel v těchto územních celcích v rámci kraje je menší než 75 obyvatel na km² a podíl zemědělců na ekonomicky aktivním obyvatelstvu v rámci kraje je vyšší než 8%. K takto stanoveným uceleným územním celkům oblastí typu O byly přiřazeny části obcí (katastrální území) nezařazených do méně příznivých oblastí. Jedná se o katastrální území s průměrnou výnosností půdy pod 34 bodů, pokud tyto části obcí s méně příznivými oblastmi typu O souvisí a vytváří s nimi homogenní územní celek. Tím je eliminován nepříznivý dopad administrativního uspořádání obcí na zemědělské podniky v méně příznivých oblastech.

Oblasti se specifickými omezeními

Kritéria

- Území obcí nebo katastrálních území v podhorských oblastech na severozápadě a východě České republiky, s průměrnou výnosností půdy menší než 34 bodů. Zemědělství v těchto příhraničních oblastech má dlouhodobě specifické postavení v rámci ČR a je nezbytné jej zde podporovat pro udržení a obnovení kulturního rázu krajiny, jako rekreační zázemí měst a k rozvoji turistiky.
- Jednotlivá území obcí nebo katastrálních území s výnosností půdy pod 34 bodů nebo katastrální území s výnosností půdy vyšší nebo rovnou 34 bodů a nižší než 38 bodů a zároveň sklonitostí nad 7⁰ (12,3%) na ploše větší než 50 % výměry zemědělské půdy katastrálního území, která se nacházejí uvnitř příznivých (nezařazených) oblastí. Na těchto územích je třeba zachovat zemědělskou výrobu za účelem udržení venkovské krajiny, turistického potenciálu a ochrany životního prostředí.

Omezení dané nařízením Rady (ES) č. 1257/1999: rozsah oblastí se specifickými omezeními spolu s oblastmi s environmentálními omezeními nesmí překročit 10% rozlohy státu.

Výměra obcí a katastrálních území zařazených do méně příznivých oblastí je uvedena v tabulce č.1. Jedná se o výměru, vycházející z dat katastru nemovitostí ČÚZK. Přesnější rozsah na jehož základě ministerstvo zemědělství stanovilo potřeby financování vyrovnávacích příplatků je odvozen z registru produkčních bloků. Do registru produkčních bloků bylo koncem března přihlášeno cca 3 438 tis ha zemědělské půdy.

Tabulka č. 1: Výměra obcí a katastrálních území zařazených do méně příznivých oblastí

LFA	Celková výměra území		ZPF	
	tis ha	% z ČR	tis ha	% z ČR
<i>Oblast typu H</i>	1761	22	622	15
<i>Oblast typu O</i>	2188	28	1213	28
<i>Oblast typu S</i>	597	8	294	7
LFA celkem	4546	58	2129	50
Příznivá oblast	3334	42	2151	50
Celkem ČR	7884	100	4 280	100

Oblasti s environmentálními omezeními tvoří

- a) území 1. zóny národních parků nebo chráněných krajinných oblastí¹⁾ označená Ministerstvem životního prostředí v souladu s právními předpisy Evropských společenství²⁾ jako oblasti ochrany ptactva, nebo

¹⁾ § 14 odst. 2 písm. a) a b) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

²⁾ Směrnice Rady 79/409/EHS ze dne 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků.

b) území 1. zóny národních parků nebo chráněných krajinných oblastí označená Ministerstvem životního prostředí v souladu s právními předpisy Evropských společenství³⁾ jako velmi cenné území z hlediska ochrany přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a schválená Komisí.

Předpokládaný rozsah oblastí s environmentálními omezeními je 20 tis. ha zemědělské půdy

Vyrovňovací příspěvek

Financování vychází z finančních předpokladů uvedených v HRDP. Je navrženo financování programu pomoci méně příznivým oblastem a oblastem s environmentálními omezeními na období 2004 až 2006 (viz. tabulka č. 2) s tím, že rok 2004 je zahrnut celý a nikoliv pouze část, po kterou bude ČR členem EU.

Spolufinancování ze zdrojů EU je 80% v souladu s novelou nařízení Rady (ES) 1257/1999, jež je součástí přístupové smlouvy. Národní rozpočet přispívá 20 %.

Tabulka č. 2: Financování plateb vyrovnávacích podle HRDP v mil. €

2004		2005		2006		Celkem 2004 -2006	
Celkem veřejné zdroje	z toho příspěvek EU	Celkem veřejné zdroje	z toho příspěvek EU	Celkem veřejné zdroje	z toho příspěvek EU	Celkem veřejné zdroje	z toho příspěvek EU
104,5	83,6	108,7	86,9	112,5	90	325,7	260,5

Vyrovňovací příspěvek se poskytuje na půdní blok, případně jeho díl s kulturou travní porost. V případě horské oblasti a ostatní méně příznivé oblasti byly sazby příspěvku odstupňovány. Důvodem tohoto rozhodnutí byla skutečnost, že v rámci vytváření souvislých územních celků náleží do daných oblastí i taková území, která v průměru za obec nebo katastrální území daná kritéria nesplňují.

Tabulka č. 3: Sazby vyrovnávacích příspěvků v Kč na ha travního porostu.

Oblast	Kč na 1 ha
Horská H ^A (obec /kú splňuje kritéria)	4 680
Horská H ^B (obec /kú nesplňuje některé kritérium)	4 014
Ostatní O ^A (obec /kú s hodnotou výnosnosti do 34 bodů)	3 490
Ostatní O ^B (obec s hodnotou výnosnosti nad 34 bodů)	2 820
Specifická	3 420
Environmentální omezení	2 800

³⁾ Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Vzhledem k tomu, že oblasti LFA byly vymezovány na základě geografických dat, bylo nutno přijmout některá pravidla pro přiřazování jednotlivých produkčních bloků k typu LFA. Jestliže půdní blok, případně jeho díl náleží do oblasti s environmentálním omezením a zároveň do jedné z méně příznivých oblastí, vyrovnávací příspěvek se poskytne ve výši odpovídající součtu vyrovnávacích příspěvků. Vzhledem k tomu, že základem pro vymezení byla území obcí určují se nejprve půdní bloky podle náležitosti k obci. Pokud bylo do LFA zahrnuto jednotlivé katastrální území jako výjimka, přiřadí se typ LFA podle hranic tohoto katastrálního území.

Očekávané změny ve využití prostředků pro méně příznivé oblasti pro příští programové období.

Do roku 2007 připraví členské země EU nové programové dokumenty pro využívání prostředků ze strukturálních fondů. Bude třeba využít první zkušenosti s jednotlivými opatřeními horizontálního plánu rozvoje venkova a na jejich základě provést odpovídající změny.

Ze strany EU lze očekávat posílení objemu prostředků, které budou využity pro rozvoj venkova. Budou to prostředky uvolněné ze snižujících se přímých plateb.

V oblasti vyrovnávacích příspěvků pro méně příznivé oblasti bude nutno reagovat na výsledky jednání pracovní skupiny, připravující legislativu pro HRDP 2007 – 2013. Má jít o přizpůsobení rozšířené Evropě a zjednodušení opatření. Důraz má být kladen na životní prostředí, management půdy a diverzifikaci činností. Změny se mohou dotknout i kritérií pro vymezení LFA.

Z hlediska samotné České republiky lze předpokládat, že dojde k:

1. Úpravě metodiky vymezení horských oblastí. Jde o zavedení jednotného přístupu pro všechny země EU. V ČR to znamená úpravu výše kritéria svažitosti a rozšíření základny pro vymezení tohoto kritéria.
2. Dílčím úpravám ostatních méně příznivých oblastí.

Vyplývají z:

- Aktualizace vstupních parametrů pro stanovení bodové hodnoty výnosnosti zemědělské půdy.
- Změn v zastoupení BPEJ na katastrálních územích, na kterých došlo k rebonitaci v období mezi začátkem II. pololetí roku 2002 (stop stav pro

vymezení LFA pro HRDP) a obdobím, které bude určeno jako bazické pro vymezení LFA pro další plánovací období.

3. Dílčím úpravám oblastí se specifickými omezeními. Mohly by být rozšířeny například zohledněním některých dalších znevýhodnění . Důraz by měl být kladen na zachování turistického potenciálu krajiny a na opatření proti opouštění zemědělské půdy.